

ILLINOIS CLASSICAL STUDIES, τόμ. I, Illinois 1976, έκδ. ὑπὸ M. Marcovich, σσ. VIII+261.

Αἰσιόδοξα μηνύματα ἀπὸ τὸν Νέον Κόσμον ὅτι τὸ «λάλον ὕδωρ» τῆς Κλασσικῆς Ἀρχαιότητος διατηρεῖται ἀσβεστον. Ἐνας περίκομπος τόμος, ὁ πρῶτος ἐκ μιᾶς ἐγκαινιαζομένης περιοδικῆς σειρᾶς, με ἐργασίας ἀναφερομένας εἰς ποικίλα θέματα κλασσικῆς φιλολογίας, εἶδε προσφάτως τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος εἰς τὸ Illinois τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἐκδότης καὶ ἐπιμελητῆς τοῦ τόμου ὁ ἐγκριτος καθηγητῆς κ. Miroslav Marcovich.

Εἰς τὴν πρώτην ἐργασίαν τοῦ τόμου (σσ. 1—6) ὁ G. M. Messing ἐξετάζει τὴν φωνητικὴν μεταβολὴν τοῦ \bar{a} εἰς μακρὸν ἀναικτὸν \bar{e} , εἰς τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον. Εἰς τὴν δευτέραν (σσ. 7—14) ὁ M. W. Dickie συζητεῖ τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἡ λέξις «ἐφήμερος» εἰς τινὰ χωρία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων. Εἰς τὴν τρίτην (σσ. 15—21) ὁ T. Long θέτει ὑπὸ νέον φῶς τὴν πολυσυζητημένην $\pi \acute{\alpha} \rho \omicron \delta \omicron \nu$ τῆς κωμῆς τοῦ Ἀριστοφάνους «Σφήκες». Εἰς τὴν τετάρτην (σσ. 22—42) ὁ H. Herter προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν προβληματικὴν μνείαν τοῦ Ἰπποκράτους εἰς τὸν «Φαῖδρον» τοῦ Πλάτωνος. Εἰς τὴν πέμπτην (σσ. 48—52) ὁ T. J. Tracy ἐξετάζει τὴν πλατωνικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Γαληνοῦ, εἰς τὸ θέμα τοῦ «κέντρου τοῦ συνειδέναι». Εἰς τὴν ἕκτην (σσ. 53—58) ὁ G. Browne ἀναζητεῖ τὴν προέλευσιν καὶ τὴν χρονολογίαν συγγραφῆς τοῦ ἔργου «Εἶδη» τοῦ ψευδο-Ἀστραμψύχου. Εἰς τὴν ἑβδόμην (σσ. 59—64) ὁ M. Marcovich σχολιάζει τὸ δέκατον βιβλίον τῶν «Ἀποτελεσματικῶν» τοῦ Ἡφιστίωνος. Εἰς τὴν ὄγδῳ (σσ. 65—85) ὁ R. Mitchell ἐπιχειρεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ Ρωμαϊκοὺς τινὰς μύθους περὶ Τροίας ἀπὸ παραστάσεις ἐπὶ νομισμάτων. Εἰς τὴν ἐνάτην (σσ. 86—112) ὁ D. Bright ἀσχολεῖται μετὰ τὸ ποίημα τοῦ Κατούλλου: *Confectum Carmine Munus*, (Crat. 68). Εἰς τὴν δεκάτην (σσ. 113—124) ὁ B. Powell ἀναφέρεται εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Ἐκλογῶν τοῦ Βιργιλίου. Εἰς τὴν ἑνδεκάτην (σσ. 122—126) ὁ G. Luck ἀποπειρεῖται νὰ δώσῃ μίαν νέαν ἐρμηνείαν τῆς VI ἐπαφῆς τοῦ Ὀρατίου. Εἰς τὴν δωδεκάτην (σσ. 127—159) ὁ L. Koenen ἐξετάζει τὴν Αἰγυπτιακὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Τιβούλλου. Εἰς τὴν δεκάτην τρίτην (σσ. 160—173) ὁ H. Jacobson μελετᾷ τὴν δομὴν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ τρίτου βιβλίου τῆς Μονοβίβλου τοῦ Προπερτίου. Εἰς τὴν δεκάτην τετάρτην (σσ. 174—189) ὁ S. Fredericks ἀσχολεῖται μετὰ τὴν XV σάτυραν τοῦ Γιουβενάλῃ. Εἰς τὴν δεκάτην πέμπτην (σσ. 190—225) ὁ R. Oliver μελετᾷ τὸ κείμενον τοῦ Τακίτου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν δεύτερον κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῶν Μεδίκων. Τέλος εἰς τὴν δεκάτην ἕκτην (σσ. 226—261) ὁ J. Bateman ἀναφέρεται εἰς τὰ *Fragmenta Grammatica* τοῦ Ἄλδου Μανουτίου.

Εἶναι περιττὸν νὰ τονισθῇ ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν κλασσικὴν ἐπιστήμην ἡ ἔναρξις μιᾶς τοιαύτης περιοδικῆς ἐκδόσεως, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ διαπρεποῦς φικολόγου M. Marcovich. Εὐχόμεθα πλήρη εὐδωσιν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἐγχειρήματος.

Γ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΣ

* * *

B. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, *Λουκιανός, ὁ μεγάλος σατιρικός τῆς ἀρχαιότητος*, Θεσσαλονίκη 1976, σελ. ις' + 328, σχ. 8ον.

Πρόκειται διὰ τὴν νεωτέραν καὶ ἐκτενεστέραν—εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφία

φίαν—παρουσίασιν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου Σαμοσατέως πού ἐχαρακτηρίσθη ὡς ὁ Βολταῖρος τῆς ἀρχαιότητος.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ἐξετάζεται ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζησεν ὁ Λ. (δεύτερος αἰὼν μ. Χ) καὶ ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν. Ἀκριβέστερον, ἐκτίθεται ἡ πολιτικὴ κατὰστασις κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ρωμαιοκρατίας, ἡ οἰκονομικὴ κατὰστασις, ἡ κοινωνικὴ κατὰστασις μετὰ τὴν εὐμερίαν τῶν ὀλίγων καὶ τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν μεγάλων μαζῶν, ἡ θρησκευτικὴ μετὰ τὴν εἰσβολὴν ποικιλιῶν θρησκειῶν καὶ τελετουργιῶν ἐξ ἀνατολῆς καὶ τὴν θεοποίησιν τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ γραμματεία (Πλούταρχος, Ἀρριανός, Παιουσανίας - Μαρτιάλης, Ἰουβενάλις, Τάκιτος), ἡ τέχνη τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ φιλοσοφία.

Τὸν βίον τοῦ Λ. ὁ μελετητὴς προσπαθεῖ νὰ ἀνασυνθέσῃ στηριζόμενος εἰς τὰς πενιχρὰς πληροφορίας πού ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς καὶ περισσότερον εἰς τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα πού προσφέρει ὁ ὑπὸ μελέτην συγγραφεὺς μέσα εἰς τὰ ἔργα του. Καὶ μολοντί πολλὰ σημεῖα, π. χ. τὸ ἔτος γεννήσεως καὶ θανάτου αὐτοῦ, παραμένουν ἀδιευκρίνητα, ὁ κ. Π. ἐπιτυγχάνει νὰ ἐμφανίσῃ ἐνώπιόν μας ἕνα ὀπωσδήποτε πλήρες διάγραμμα τῆς ζωῆς τοῦ Λ. μετὰ τὸν γενέθλιον τόπον, τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον, τὰς σπουδὰς, τὰς ἐπιδιώξεις καὶ τὰ ὄνειρά του, τὰς χώρας πού ἐπεσκέφθη, τοὺς πόρους ζωῆς πού εἶχε, τὴν ἀνεξαρτησίαν γνώμης πού διέθετε ἀλλὰ καὶ τοὺς συμβιβασμοὺς εἰς τοὺς ὁποίους ἐνόησε ἠναγκάσθη νὰ προβῆ, τέλος τὴν ἱστορικὴν ἀπόφασίν του, κάπου ἐκεῖ εἰς τὰ σαράντα του χρόνια, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ σοφιστικὰς ρητορικὰς ἐπιδειξίξεις καὶ νὰ τραπῇ εἰς τὸν σατιρικὸν διάλογον λαμβάνων ἀνὰ χεῖρας τὸ μαστίγιον τῆς κοινωνικῆς ἐξυγιάνσεως. Ἦλθεν ἡ στιγμή ὅπου ὁ Λ. «ἀποκήρυξε τὴν κενολογία καὶ τὴν ἀμετροπέπεια τῆς σοφιστικῆς καί, ἀφοῦ συμπλήρωσε τὴν φιλοσοφικὴν του κατάρτισιν μετὰ τὸ δόσιμό του στὴν ἐπικουρεια διδασκαλία, βάλθηκε ὀλόψυχα νὰ ξεσκεπάσῃ κάθε ἀθλιότητα καὶ γελοιότητα τῆς σύγχρονης του κοινωνίας» (σελ. 79).

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ Λ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε κεφάλαια. Εἰς τὸ πρῶτον ἀπαριθμοῦνται ἐν πρὸς ἓν, ἀναλύονται κατὰ τὸ περιεχόμενον, ἀξιολογοῦνται κατὰ τὴν σημασίαν καὶ ἐλέγχονται ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα τὰ περιλαμβανόμενα εἰς τὸ Λουκιάνειον corpus 82 ἔργα, ἀφηγηματικὰ, διαλογικὰ καὶ ἐπιστολιμαῖα, μαζὶ μετὰ τὰ δύο ποιητικὰ καὶ τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Λ. ἐπιγράμματα. Εἰς τὰ μὴ γνήσια ἔργα κατατάσσει ὁ μελετητὴς, πλὴν τῶν Περὶ ἀστρολογίης, Μακρόβιοι, Ἐρωτες, Ἀλκυῶν, Χαρίδημος, Νέρων, Φιλόπατρις, καὶ τὰ Δημοσθένους ἐγκώμιον, Κυνικός, Ὀκλύπους, διαφοροποιούμενος εἰς τοῦτο ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν Jacobitz καὶ ἄλλους κριτικούς· ἀλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς γνησιότητος τῶν ἔργων τοῦ Λ. δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία.

Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον ἐξετάζεται ἡ ὑπὸ πολλῶν ἀμφισβητηθεῖσα πρωτοτυπία τῶν ἔργων τοῦ Λ. Πρωτοτυπία, ὑποστηρίζει ὁ κ. Π., εἰς τὴν κυριολεξίαν τοῦ πράγματος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν. Διότι ὁ Λ. ἤλθε πολὺ ἀργά, ὅταν εἶχον ἐπινοηθῆ καὶ δοκιμασθῆ ὅλα τὰ λογοτεχνικὰ εἶδη εἰς ὅλας τὰς παραλλαγὰς των, ὅταν αἱ δύο λογοτεχνίαι, ἑλληνικὴ καὶ ρωμαϊκὴ, εἶχον παραγάγῃ ὅλα τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ ἀριστουργήματά των. Ἀκόμη καὶ τῆς σατίρας ἡ παρουσία εἶχεν ἤδη ἐντόμως σημειωθῆ. Ὁ Λ. λοιπὸν εἶχεν ὅλην τὴν εὐχέριαν νὰ ξεπέσῃ εἰς μίμησιν καὶ ἀντιγραφὴν ἢ νὰ καταποντισθῆ εἰς τὴν μετριότητα, ἂν δὲν διέθετε τὸ τάλαντον τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν φλόγα τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ μελετητὴς ἐπιστρατεύει ὅλην του τὴν εὐρετικότητα καί, θὰ ἔλεγα, ὅλην τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Λ., διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὰς περὶ μιμήσεως ἀπόψεις τοῦ J. Bompaire (τοῦ ὁποίου ἡ συνεισφορὰ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Λ. ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπιβλητικὴ) καὶ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ πεζὸς σατιρικὸς διάλογος εἶναι Λουκιάνειον εὑρημα· καὶ νὰ καταλήξῃ μετὰ τὴν διαπίστωσιν ὅτι, παρὰ τὰς ἐπιδράσεις πού ἐδέχθη ὁ Λ. καὶ τὴν

χρησιμοποίησιν παραδοσιακῶν καὶ βιβλικῶν θεμάτων, «τὰ ἔργα τοῦ Α. στὸ σύνολό τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολυμορφία, ἔχουν καὶ πρωτοτυπία καὶ στὴ μορφή καὶ στὸ περιεχόμενο ὄχι δυσδιάκριτη».

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ἐξετάζεται ἡ λογοτεχνικὴ ἀξία τῶν ἔργων τοῦ Α. Ἐξαιρεται τὸ γοητευτικὸν ὕφος, ἡ πολυμορφία καὶ πληθωρικότης τῆς σατίρας, ποῦ ἐκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ κωμικοῦ, ἡ πλουσιωτάτη φαντασία του, ἡ ἀριστοτεχνικὴ συγκρότησις τῶν διαλόγων, ἡ ἀφηγηματικὴ χάρις, ἡ περιγραφικὴ ἀκριβολογία ἔργων τέχνης καὶ μνημείων.

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἐξετάζεται ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Α. Μὲ τὴν θρησκευτικὴν του σάτιραν ὁ Α. δίδει τὴν χαριστικὴν βολὴν εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Καπιτωλίου, τῶν ὁποίων ἡ βασιλεία εἶχεν ἤδη κλονισθῆ. Μὲ τὴν κοινωνικὴν του σάτιραν στηλιτεύει τὴν ἀλαζονεῖαν, τὴν μαυρίαν, τὴν ἀνάιδειαν, τὴν ὑποκρισίαν, τὸν ἀκόλαστον βίον τῶν πλουσίων τοῦ καιροῦ του, τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν νεοπλούτων, τὴν χαμέρπειαν τῶν περὶ αὐτοὺς παρασίτων καὶ κολάκων καὶ εὕρισκει λέξεις συμπαθείας διὰ τοὺς πτωχοὺς, τοὺς δυναστευμένους, ἐνίοτε καὶ τοὺς δούλους. Εἶναι φανερὰ ἡ συμπάθειά σου πρὸς τὰ εὐρύτερα λαϊκὰ στρώματα, τοὺς χειρῶνακτας, τεχνίτας, ἐργάτας, ναύτας, ἀκόμη καὶ τὰς ἐταίρας, τῶν ὁποίων τὸν ἐξευτελισμὸν ἀποδίδει εἰς τὴν πενίαν καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς. Μὲ τὴν σάτιραν τέλος τῆς πνευματικῆς ζωῆς μυκτηρίζει τὴν ἀμάθειαν, ἀναισχυντίαν καὶ θρασύτητα τῶν σοφιστῶν τῆς ἐποχῆς, δίδει τὴν προσωπογραφίαν τῶν περιφερομένων ἀνὰ τὰς πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ψευδοφιλοσόφων καὶ εἰκονίζει δι' αὐτῆς τὸν ξεπεσμὸν τῆς φιλοσοφίας. Δι' ὀλίγους κάμνει ἐξαιρέσειν, ἐκείνους ἀκριβῶς ποῦ κατορθώνουν νὰ ἑναρμονίσουν τὸν βίον μὲ τὰς θεωρίας των· αὐτοὶ μόνον δικαιοῦνται νὰ ὀνομάζωνται φιλόσοφοι.

Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς γενικοὺς χαρακτηρισμοὺς: Ὁ Α. ἐξέκίνησεν ὡς σοφιστῆς διὰ νὰ ἐξελιχθῆ εἰς κορυφαῖον σατιρικόν. Κέντρισμα διὰ τὸ ξεκίνημα τῆς νέας καριέρας εὐρήκεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν κυνικῶν. Ἐπειτα διῆλθε πλησίστιος εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐπικουρείου φιλοσοφίας. Ἐπάνω εἰς τὰ διδάγματα αὐτῆς τῆς φιλοσοφικῆς τάσεως στηριζόμενος οἰκοδομεῖ τὸ δημιουργικόν του ἔργον καὶ δὲν εὐσταθεῖ ἡ κατηγορία ὅτι ὁ Α. ἐπέρασεν ἀπὸ ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς χωρὶς καὶ κατασταλάξῃ πουθενά. Μία ἄλλη ἐπαναλαμβανομένη κατηγορία εἶναι ὅτι ὁ Α. μὲ τὴν σάτιράν του κατεδαφίζει, ἀλλὰ δὲν οἰκοδομεῖ· εἶναι ἕνας ἀρνητῆς χωρὶς θετικὸν ἰδανικόν. Ἀπάντησις: τὸ θετικὸν ἰδανικόν τοῦ Α. εὕρισκεται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐπίμονον, πολὺπλευρον ἄρνησιν ὄλων ἐκείνων ποῦ συντελοῦν εἰς τὴν παρακμὴν τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν κατηγορίαν τέλος ὅτι ὁ Α. δὲν εἶναι παρὰ ἕνας δημοσιογράφος ἢ ἐπιφυλλιδιογράφος δίδεται ἡ ἀπάντησις ὅτι εἰς τὴν ποικιλομορφίαν τῆς σατιρικῆς κλίμακος τοῦ Α. χωροῦν, ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλα, καὶ ἡ ἐπιφυλλίς καὶ τὸ χρονογράφημα. Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προστεθῆ καὶ τοῦτο: Δὲν γνωρίζομεν χρονογραφήματα ποῦ νὰ ἄντεξαν τόσον πολὺ εἰς τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ νὰ διατηροῦν ἔπειτα ἀπὸ αἰῶνας τὴν ἀρχικὴν των χάριν. Δίδονται ἔν συνεχείᾳ πληροφορίαι διὰ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Α. εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τὰς ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις τῶν ἔργων του εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ ἐδῶ.

Αὕτη εἶναι εἰς γενικὰς γραμμάς ἡ μελέτη τοῦ κ. Β. Π. Δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν, ἐν κατακλείδι, τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις: Ἡ διάταξις τοῦ ὕλικου γίνεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα μὲ εὐμεθοδίαν καὶ ἡ διατύπωσις τῶν ἀπόψεων αὐτοῦ καὶ συμπερασμάτων μὲ ἀποδεικτικότητα καὶ σαφήνειαν. Χρησιμοποιοῦνται ὅλαι αἱ ὑπάρχουσαι πηγαὶ καὶ γίνεται συνεχὴς ἀναφορὰ εἰς αὐτάς. Ὁ σ. κατέχει τόσον τὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν — μελετήματα τῶν Στ. Κορρέ, Μ. Κοκολάκη, Δ. Μαυροφρύδου, Δ. Μάνου, Ἄθ. Φλώρου, μεταφράσεις τοῦ συνόλου ἢ μεγάλου μέρους τῶν

έργων τοῦ Α. ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις Ἐλευθερουδάκη, Ζαχαροπούλου, Παπύρου, Ἑλληνικοῦ Ἐκδοτικοῦ Ὁργανισμοῦ — ὅσον καὶ τὴν ξένην, κατὰ τὸ μέγιστον μέρος αὐτῆς, τὴν ὁποίαν καὶ παραθέτει εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Ἐχει προγενεστέρως (1965) δημοσιεύσει τὴν ἐργασίαν «Ἡ σάτιρα στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ λογοτεχνία» καὶ εἶναι ἐπαρκῶς προετοιμασμένος διὰ τὴν ὀρθὴν τοποθέτησιν τοῦ μεγάλου σατιρικοῦ. Θέτει ὑπὸ ἔλεγχον τὰς διατυπωθείσας διὰ τὸν Σαμοσατέα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς προσφορᾶς τοῦ ἐπικρίσεις καὶ εὐστοχεῖ εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ἀποδεκτῶν πορισμάτων διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν αὐτῆς. Ἐπιδεικνύει σεμνότητα καὶ μετριοπάθειαν κατὰ τὴν ἀντίκρουσιν ἀντιθέτων ἀπόψεων ποῦ διευτυπώθησαν ἀπὸ κορυφαίους ξένους κριτικούς. Ἐκφράζεται μὲ τρόπον ἀπλοῦν, χρησιμοποιοῖ ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἢ δοκιμῶν μεταφράσεων καὶ εἶναι προσιτὸς εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον διὰ τὸ θέμα. Ἡ μονογραφία τοῦ κ. Β. Π. εἶναι, πράγματι, μίᾶ σπουδαιότατη συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐποχῆς, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς μεγάλους ποῦ ἔλαμψαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν στερέωμα κατὰ τὸ λυκόφωσ τοῦ ἀρχαίου βίου καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας.

Π. Χ. ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗΣ

* * *

ΠΑΝ. Κ. ΒΛΑΧΟΥ, **Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς** καὶ τὸ φερώνυμον Ἑλληνομουσεῖον, Ἀθήναι 1976, σχ. 8 σελ. 300 (μετὰ φωτογραφικοῦ παραρτήματος).

Τοῦ ποιήματος τούτου αἱ 86 πρῶται σελίδες ἀναφέρονται εἰς τὸν Εὐγένιον Αἰτωλόν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑστερογενῆ ἰδρύματα τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ Εὐγενίου ἰδρυθέντα εἰς τὴν Αἰτωλικὴν περιοχὴν. Ἡ παροῦσα κρίσις ἀναφέρεται εἰς τὸ Α΄ μέρος τοῦ ὅλου βιβλίου τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ἐξεικόντισιν τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ λογιῶ ἱερομονάχου, ζήσαντος καὶ δράσαντος κατὰ τὰ ἔτη τῆς στυγνῆς Τουρκοκρατίας 1595—1682.

Ὁ συγγραφεὺς βιογραφεῖ τὸν ἱερολογιώτατον Διδάσκαλον τοῦτον τοῦ Γένους κατὰ τρόπον λιτὸν μὲν ἀλλὰ περιέχοντα ἐκπληκτικὴν ἐνάργεια, ὀφειλομένην τὸ μὲν εἰς τὸ λόγιον καὶ κομψὸν ὕφος τοῦ συγγραφέως τὸ μεστὸν Γραφικῶν ῥήσεων, τὸ δὲ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς διηγήσεώς του δι' ἀποσπασμάτων ἐκ κειμένων ἢ ἐπιστολῶν τοῦ Εὐγενίου εἰλημμένων ἐκ τῆς ἀφθόνου πνευματικῆς παραγωγῆς του. Ἡ ἐπιλογὴ τῶν παρατιθεμένων κειμένων διαφωτίζει ἐντόνως ἐκ πρώτης πηγῆς τὴν διήγησιν τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου, τῶν σπουδῶν, τῶν ταξιδίων, τῶν ἰδρυθέντων ὑπ' αὐτοῦ σχολείων καὶ δίδει πιστὴν εἰκόνα τοῦ ἥθους, τῆς ἀκλονήτου πίστεως τοῦ Εὐγενίου διὰ τὴν παιδείαν καὶ τῆς πλουσιωτάτης παιδευτικῆς αὐτοῦ ἀκτινοβολίας εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπὶ τὸ Ἔθνος ὀλόκληρον.

Ὁ συγγραφεὺς πείθει ὅτι ὁ Εὐγένιος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαιότερων μορφῶν τῆς δούλης Πατρίδος, μέγας Διδάσκαλος τοῦ Γένους, ὁ πρῶτος σημαντικὸς πραγματοποιὸς τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Ἱερμίου Β΄ τοῦ 1583. Ὁρθῶς τονίζει τὴν σημασίαν τοῦ Εὐγενίου διὰ τὴν παιδείαν τοῦ Ἔθνους ὁ σ. καὶ ὑπενθυμίζει ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ διὰ τῶν μαθητῶν του πυρσεύσας τὴν ψυχὴν τοῦ μεταγενεστέρου μεγάλου συμπολίτου του καὶ παιδευτοῦ τοῦ Ἔθνους Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ.

Τὸ βιογράφημα εἶναι ἀπὸ τὰ ἐπιτυχέστερα τοῦ εἴδους του μὲ καταφανῆ τὴν ἐσωτερικὴν του δύναμιν, τὴν σαφήνειαν, τὴν πειστικότητα καὶ τὴν ἀριστοτεχνικὴν διατύπωσιν.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ